

YÜZYILIN ANLAŞMASI VE ORTADOĞU'DA YENİ ENERJİ HATTI

Dr. Cafer Talha Şeker

INSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Şeker, Cafer Talha. “Yüzyılın Anlaşması ve Ortadoğu'da Yeni Enerji Hattı”, İNSAMER, 13.05.2019.

 Analiz

1917 yılında, Birinci Dünya Savaşı'nın puslu günlerinde, İngiltere ile Almanya arasındaki mücadeleden fırsat çıkaran Siyonistler, Almanya ile anlaşabilecekleri sinyali verince, Siyonist sermayedarların desteğini kaybetmek istemeyen İngilizler harekete geçmiş ve Filistin'de Yahudilere vatan kurma projesini kabul etmişti. Yine o yıl İngiliz ordusu Doğu Akdeniz'de Osmanlı-Alman ittifakını mağlup edip Filistin'i işgale başladığında Siyonist göçler de aynı kapıdan bölgeye girmişti. Savaş sona erdiğinde Osmanlı ve Almanya mağlup olmuş, İngiltere ile Fransa Ortadoğu'nun tüm sınırlarını yeniden çizmek ve enerji kaynaklarını paylaşmak için San Remo Konferansı'nda anlaşmaya varmıştı.

Yaklaşık bir asır sonra bu kez Amerikan yönetimi, Siyonist lobiyle anlaşarak yeni bir Ortadoğu inşa edeceğini ilan etti. ABD Başkanı Donald Trump, Yahudi asıllı damadı Jared Kushner tarafından

olgunlaştırılmış olan ve basına “Yüzyılın Anlaşması” (*Deal of the Century*) olarak ilan edilen projenin muhtevasını, Ramazan ayından sonra açıklayacağını duyurdu.

Amerikan siyasetini ve Washington kulislerini takip eden New York Post yazarlarından Vicky Ward -2017 yılında yayımlanan bir kitabında-Trump'ın çevresi ve damadı Kushner'in Ortadoğu'daki ilişkilerini ele alırken yeni bir enerji koridorunun masada olduğunu yazmıştı. Bu iddiaya göre, “Yüzyılın Anlaşması”nda Suudi Arabistan'ın petrol sahasından Gazze'ye uzanan bir petrol boru hattının inşa edilmesi planlanıyor. Hatta bu proje gereği Ürdün, Suudi Arabistan ve Mısır arasında sınırların değiştirilmesi de gerekiyor.” Her ne kadar Amerikan Hükümeti bu iddiaların asılsız olduğunu açıklamış olsa da iddiaların gerçekliğine dair bazı bilgiler bu yılın başından itibaren basına sızdırılmakta.

INSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Ramazan'ın ilk günlerinde İsrail yaygın organı *IsraelHayom*'da neşredilen Yüzyılın Anlaşması taslağına göre, Gazze ve Batı Şeria'nın İsrail ile entegre edileceği bir planla İsrail-Filistin çatışması sona erdirilecek ve görünürde iki devletli ancak özünde İsrail'e bağlı özerk bir Filistin oluşturulacak. Projeye en büyük finans desteği Körfez'deki petrol zengini Arap ülkelerinden sağlanacak; ayrıca ABD ve AB fonlarıyla da ek destekler temin edilecek. Böylece bölgeyi çökerten Arap Baharı projesinden sonra ABD'nin himayesinde başlayacak olan Yüzyılın Anlaşması ile Doğu Akdeniz'den Basra Körfezi'ne uzanacak büyük bir ittifak hattında, ortak çıkarlar üzerinden Arap-İsrail iş birliği sağlanmış olacak.

Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Bahreyn petroleri, Doğu Arabistan'dan başlayıp Doğu Akdeniz'e uzanan enerji hattına yüklenip Filistin'e pompalandıktan sonra, Gazze açıklarında rafinerilere ve tankerlere boşaltılacak. Bu bölgede çok sayıda Filistinli de istihdam edilip sosyal barış ortamı oluşturulacak. Buna itiraz eden Araplar ise, tabii ki "barış karşıtı teröristler" olarak ilan edilecekler. Arap dünyasında bu projeye itiraz edecek en büyük grup Müslüman Kardeşler olacağı için, projeye destek veren Arap ülkelerinde olduğu gibi, grubun ABD tarafından da "terörist" ilan edilmesi hızla gerçekleştirilecek. Müslüman Kardeşler'e destek veren Katar "teröre destek vermek" ile baskı altına alındığı gibi, içinde bulunduğu ekonomik kriz ortamında Türkiye de Müslüman Kardeşler'e siyasi desteğini kesmeye zorlanacak.

Aslında önümüzdeki ay açıklanması beklenen Yüzyılın Anlaşması planında petrol boru hattı konusu ilk etapta gündeme getirilmeyecek kuşkusuz. Zira böylesine aşağılayıcı bir "barış planı"nın tüm İslam dünyasına ve Araplara kabul ettirilmesi için öncelikle konunun Filistin meselesine katkısı ön plana çıkarılacaktır; çok geçmeden de ekonomik boyutu ve jeopolitik yönleri tartışılacaktır. Buradaki en önemli unsurlardan biri, bu jeopolitik durum olacaktır. Zira Körfez petrolerinin Doğu Akdeniz'e

taşınması demek, öncelikle bölgedeki petrolün -Hürmüz Boğazı baypas edileceği için- İran engeli olmadan uluslararası pazarlara satılması demektir. İkinci olarak bölgede oluşan Suudi Arabistan, BAE, Mısır, Ürdün ve İsrail eksenine büyük bir ekonomik alan açılacaktır.

Aslında bu hat, Suudi Arabistan'dan Doğu Akdeniz'e çekilen ilk enerji hattı olmayacak. 1940'ların başından itibaren Amerikan şirketleri Suudi petrolünü Avrupa'ya daha uygun ve ucuz bir güzergâh üzerinden göndermek için Dahran'dan Filistin'e uzanacak bir petrol boru hattı projesi geliştirmişti. Ancak projeyi hayata geçirmek için Londra'dan kabul almak gerekiyordu. 1944'te Başkan Roosevelt, Arap topraklarından geçecek petrol boru hattının inşası için ABD'nin Britanya ile görüşerek bu meseleyi halledeceğini ifade etti. İngilizler, ABD'nin Ortadoğu'daki yayılmacı hedeflerini kontrol altına alabilmek için Washington ile bu bölgede nasıl ortak hareket edeceklerine dair anlaşmalar yaptı. Bunun üzerine Tapline (*Trans-Arabistan Pipeline*) projesi hazırlandı. Suudi Arabistan, Ürdün, Suriye, Filistin ve Lübnan toprakları projeye ev sahipliği yapacaktı. Böylece Amerikan şirketlerinin Suudi Arabistan'da çıkardıkları petrol, Filistin'de Akdeniz'e bağlanacaktı ancak 1948'de bölgede İsrail Devleti ilan edilince bu kez güzergâhta küçük bir değişiklik yapıp hattın ucu Lübnan'a uzatıldı.

1950'de proje nihayet tamamlandı ve Arabistan'dan Akdeniz'deki tankerlerle petrol pompalanmaya başlandı. Suriye'deki mevcut hükümet ise, transit fiyat pazarlığında Amerikalılar ile anlaşamayınca CIA'in Şam'da darbecileri organize etmesi zor olmadı. Suriye'de rejim değiştirildi ve böylece projenin güvenliği sağlanmış oldu. Aynı yıl Washington ile Riyad arasında yeni anlaşmalar imzalandı. ABD, artık Ortadoğu'da İngilizlere ve Fransızlara varlığını kabul ettirmiş, bölge jeopolitiğinde hükümet değiştirme operasyonlarıyla tecrübe kazanmaya başlamıştı. İngiliz basını, bu projeye ABD'nin Ortadoğu'daki ağırlığını artacağına dikkat çekerken Fransızlar da İngiliz-Amerikan iş

birliği karşısında devre dışı tutulduklarını ima ederek memnuniyetsizliklerini ifade etmeye başlamıştı. Ancak kısa süre sonra İngiltere ile Fransa ABD'ye karşı ortak bir hamle yapacaktı.

1956'da Süveyş'i işgal için Mısır ile savaşan İngiliz-Fransız-İsrail ittifakına en büyük tepki ABD'den geldi. Savaş esnasında sadece Mısır'daki mevziler değil, alakasız biçimde Ortadoğu'nun farklı bölgeleri de çatışmalara maruz kaldı. Bu bölgeler arasında, İngiliz destekli enerji boru hatları vardı ama ABD destekli Tapline'a tek bir saldırı dahi olmamıştı. ABD'nin bölge jeopolitiğindeki ağırlığı iyiden iyiye artıyordu. Bunun üzerine İngiltere ile ABD arasında bir kez daha masa kuruldu ve Fransa'yı rahatsız edecek olan Bermuda Konferansı ile Anglo-Saksonlar, karşılıklı bağımlılıklarını artırma kararı aldılar; böylece Ortadoğu gibi bazı bölgelerde, aralarındaki çıkar çatışmasını önleyeceklerdi. Bu dönemde İngilizler, artık ABD'ye kendi güçlerini dayatmak yerine Amerikan gücünü kendi çıkarlarına göre yönlendirme kararı aldılar. İngilizler, yeni bir Roma İmparatorluğu olarak gördükleri ABD'ye danışmanlık hizmeti veren Yunan filozof rolünü benimsediler.

Zamanla Tapline hattının petrol sevkiyatı güvenliği sadece ABD ve bölgedeki müttefikleri için değil Avrupa ekonomisi için de stratejik öneme sahip oldu. Mısır ve Suriye ile zaman zaman daha fazla transit ücreti talep ettikleri için anlaşmazlıklar yaşandı. Nihayet 1967 Arap-İsrail savaşında İsrail Golan Tepeleri yakınından geçen Tapline'ın bir kısmını ve bu bölgeyi işgal ederek oyuna dâhil oldu. Bu gelişmeler üzerine Suudi petrolü İsrail tehdidine açık hâle geldi. Ancak ABD İsrail'in bu hatta zarar vermesine izin vermedi. Zira İsrail, İran'ın Akdeniz'e açılan kapısı olmuştu. Ancak İran'da rejim değişip İran-Irak Savaşı başlayınca hem İsrail petrol hattı hem de Arabistan Tapline hattı tahrip oldu ve Ortadoğu'da bir dönem kapanmış oldu.

Körfezi yıllar sonra İsrail ile birlikte yeniden Akdeniz'e bağlayacak olan proje ise 2017'den itibaren ilk işaretlerini vermeye başladı. Projenin içeriğinin detayları önümüzdeki günlerden itibaren daha net ortaya konacak gibi duruyor. Eğer Ortadoğu'da iddia edildiği gibi yeni bir enerji hattı inşa edilirse elbette bu hat pek çok ülke arasında yeniden karşılıklı bağımlılığı artıracaktır. Hatta bu kez yeni hat, çift taraflı olabilir; Doğu Akdeniz'den Körfez'e gaz ve petrol pompalanabileceği gibi Körfez'deki petrol ve gaz da Akdeniz üzerinden Avrupa pazarına ulaştırabilir.

İran ve Katar arasındaki gaz sahası da bu hat inşa edildikten sonra Batı'ya nakledilebilir. Zira İran petrolü 1960'lardan 1979'a kadar İsrail üzerinden Avrupa'ya gönderildiği için, bunun yeniden başlatılması, İran ile yeni bir anlaşma yapılmasına veya İran'daki rejimin devrilmesine bağlıdır. Yüzyılın Anlaşması ile Arap-İsrail ittifakını planlayan Anglo-Sakson stratejisi, hem buna itiraz eden Müslüman Kardeşler'i Arap siyasetinde devre dışına itmek hem de İran siyasetinde ABD'ye taviz vermeyen Devrim Muhafızları'nı terörist ilan ederek Tahran üzerindeki baskıyı arttırmak için harekete geçmiştir; ayrıca petrol ambargosu başlatarak İran'ı tavizli bir anlaşma masasına doğru itmektedir.

Tapline, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra açılmıştı. Arap Baharı sona erdikten sonra yeniden dirtilirse -tarihin tekerrür etmesi durumunda- bunun Ortadoğu'da yeni savaş alanları ve ihtilafların yaşanmasını engelleyeceğini söylemek zordur. İran ve Arap jeopolitiğinde bunlar yaşanırken, tam 100 yıl önce İngiliz destekli Yunan işgaliyle muhatap olan Türkiye ise, bugün Akdeniz'de enerji arama yolunda Yunanistan ve Kıbrıs ile deniz sınırlarında yeni bir anlaşmazlık sahasına çekilmektedir.